

„TACY JESTEŚMY”

*program rozwoju dziecięcych uzdolnień i
zainteresowań w przedszkolu*

Opracowała
Patrycja Gołębiewska

Spis treści:

1. Wstęp
2. Dziecko zdolne - charakterystyka
3. Rola nauczyciela-wychowawcy
4. Charakterystyka programu
5. Cele i założenia programu
6. Procedury osiągania celów (metody i formy)
7. Charakterystyka poszczególnych uzdolnień oraz proponowane działania
 - 7.1 Uzdolnienie intelektualne
 - 7.2 Uzdolnienia literacko-teatralne
 - 7.3 Uzdolnienia muzyczno - rytmiczne
 - 7.4 Uzdolnienia plastyczne
 - 7.5 Uzdolnienia przyrodnicze
 - 7.6 Uzdolnienia matematyczne
 - 7.7 Uzdolnienia przywódcze
 - 7.8 Uzdolnienia sportowe
8. Zamierzone efekty
9. Rola rodziców w edukacji dziecka uzdolnionego. Współpraca z rodzicami
10. Propozycje zabaw i ćwiczeń do pracy z dziećmi zdolnymi
11. Ewaluacja
12. Zakończenie

1. Wstęp

**„...mów dziecku, że jest dobre,
że może, że potrafi...” J. Korczak**

Dziecko rodzi się wszechstronnie uzdolnione, z pełną możliwością rozwoju we wszystkich kierunkach, potencjalną wybitną inteligencją, zadatkami na rozwijanie wielkiej twórczości oraz dużym talentem społecznym.

Trzeba stworzyć mu możliwości ich maksymalnego rozwoju. Już od najmłodszych lat możemy zaobserwować między dziećmi duże różnice indywidualne. Dotyczą one szybkości i poprawności myślenia, bogactwa i oryginalności pomysłów, tempa i łatwości wykonywania różnych działań, a także gry na instrumencie muzycznym, rysowania, malowania. Różnice te określa się mianem zdolności.

W przedszkolu najczęściej zwraca się uwagę na funkcje korekcyjno – kompensacyjne, a nauczyciele zainteresowani są wyrównaniem trudności dziecka, usuwaniem lub łagodzeniem zaburzeń. Nie poświęca się natomiast szczególnej, należytej uwagi dzieciom zdolnym. Nauczyciele i rodzice dostrzegają wprawdzie takie dzieci, ale oferują im niewiele.

Dzieci przejawiające wszelkie zdolności i talenty trzeba nie tylko wychwycić spośród rówieśników, ale także je kształtować, rozwijać, wzbogacać i ciągle zachęcać do działania. Niezbędną okazuje się współpraca rodziców dziecka z przedszkolem (a później szkołą). Umiejętnie rozwijany talent stanie się źródłem radości rodziców, nauczycieli, a przede wszystkim samego dziecka. Te refleksje przyczyniły się do powstania naszej pracy, którą poświęcamy zdolnym przedszkolakom.

2. Dziecko zdolne - charakterystyka

Każde dziecko przychodząc na świat jest wyjątkowe i każde przynosi ze sobą bagaż możliwości, między innymi i zdolności. Wielu badaczy tematu uważa, że tyle samo jest różnych zdolności ile jest rodzajów aktywności człowieka, znaczy to, że każdy człowiek powinien rozwijać zdolności na maksymalnym dla siebie poziomie.

Zdolności człowieka możemy podzielić na trzy rodzaje: kierunkowe, ogólne i twórcze.

• ***Zdolności kierunkowe*** to te, które wiążą się z określoną sferą aktywności: zdolności plastyczne, muzyczne, taneczne. Zdolności te obserwujemy u małych dzieci.

• ***Zdolności ogólne*** to te, które pozwalają uczyć się w zakresie wiedzy teoretycznej. Dzieci o takich zdolnościach wykazują lepszą pamięć, dużo wcześniej niż rówieśnicy chodzą, mówią, czytają a także posiadają umiejętność posługiwania się wcześniej opanowanym materiałem.

• ***Zdolności twórcze*** przejawiają się w umiejętności tworzenia rzeczy nowych. Większość czynności małych dzieci ma charakter twórczy, przy czym aktywność owa jest twórczością subiektywną.

Dziecko zdolne, nie rozpoznane w porę i nie otoczone właściwą opieką ze strony domu, przedszkola czy szkoły, nie wykorzysta w pełni wrodzonych predyspozycji. Rozwój dzieci w młodszym wieku szkolnym charakteryzuje się pojawieniem różnych zdolności, które bywają nierównomiernie rozwinięte. Istnieją bowiem między dziećmi różnice indywidualne. Można już jednak obserwować uzdolnienia ogólne do których zalicza się: inteligencję, spostrzegawczość, sprawność myślenia, pamięć, zręczność oraz zdolności specjalne, tj.: matematyczne, muzyczne, plastyczne, techniczne, sportowe itp.

Dzieci zdolne (obojętnie w jakim są wieku) różnią się od swoich rówieśników,

zarówno pod względem psychofizycznym jak i poznawczym. Dzieci zdolne ze względu na specyficzne właściwości intelektualne i osobowościowe mają od swych rówieśników odmienne potrzeby. **Zaspokojenie tych potrzeb wymaga odpowiedniego nauczania, a więc organizowania zajęć, indywidualizacji procesu kształcenia, prowadzenia nauczania wielopoziomowego oraz kształcenia metodami wyzwajającymi aktywność.**

Wczesne przejawy talentu przedszkolaka:

Ogólną cechą dziecka utalentowanego jest potrzeba niezależności. Taką niezależność można, a nawet trzeba kształtować od najmłodszych lat. Dziecko powinno **uzyskiwać pewność siebie**, aby móc dzielnie stawiać czoło zadaniom, które przyjdzie mu rozwiązywać. Trzeba także uczyć dziecko umiejętności godzenia się z przegraną i odpowiedzialności.

Przedszkolaki to dzieci, które chcą się bawić, biegać i odkrywać świat. Chętnie zdobywają nowe doświadczenia, wykonują różnorodne zadania. Poszerzają krąg ludzi, z którymi się kontaktują. Stopniowo zauważają, że człowiek poprzez swoje działanie może zmieniać otoczenie.

Dzieci zdolne zachowują się oczywiście jak ich rówieśnicy - z tą różnicą, że postrzegają świat i zachowują trochę inaczej. Kim Tegel sporządziła następującą listę oznak talentu u dziecka w wieku przedszkolnym:

- zachowanie się bądź posługiwanie zabawkami czy urządzeniami w sposób niezwykły lub nowatorski
- wczesna umiejętność czytania ze zrozumieniem tekstu i przypominania sobie faktów
- umiejętność rozróżniania wielu rozmaitych podzbiorów w dużych zbiorach przedmiotów
- zadawanie pytań na tematy trudne do uchwycenia (np. śmierć, czas, itp.)

- wykazywanie zainteresowań różnymi zależnościami (np. cyklami życia)
- opowiadanie dowcipów, których nie rozumieją rówieśnicy
- kwestionowanie opowiadań odwołujących się do wydarzeń, które nie mogły zaistnieć w rzeczywistości.

Oczywistym jest fakt, że dziecko zdolne nie przejawia zdolności i talentu we wszystkich dziedzinach i w każdym zachowaniu.

Rozpoznanie uzdolnień dzieci jest procesem długim i trudnym. Zdolności u dzieci w kilku sferach życiowych jednocześnie zdarzają się bardzo rzadko. Częstszym zjawiskiem u dzieci jest wyszczególnienie u nich specjalnych uzdolnień. Jako **cechy ogóle dziecka uzdolnionego przyjmuje się:**

- uczy się chętnie i łatwo; jest dobrym obserwatorem
- ma dobrą pamięć; wykonuje zadania umysłowe z przyjemnością
- posiada rozległą wiedzę ogólną; ma dobrą pamięć
- zadaje mnóstwo sondujących problem pytań; bogate słownictwo
- zagłębia się w szczególnie interesujące go dziedziny i zajęcia;
- wykazuje dużą ciekawość;
- ma żywą i twórczą wyobraźnię; ma oryginalne pomysły
- ma poczucie humoru;
- stawia sobie nowe wyzwania i wyszukuje problemy do rozwiązania;
- posługuje się poprawnym językiem i wyszukanym słownictwem;
- woli pracować samodzielnie;
- ma wiele własnych pomysłów i rozwiązań różnych problemów;
- łatwiej i prędzej niż rówieśnicy nawiązuje kontakty z ludźmi;
- znajduje zarówno przyjemność, jak i wyzwanie w intelektualnych dążeniach;
- wykazuje zdolności przywódcze we wczesnym wieku;
- wykazuje wrażliwość na cudze i własne uczucia;
- ma wysokie wymagania względem siebie i innych;

- *jest perfekcjonistą;*
- *wykazuje wysoki poziom oceny moralnej.*
- *przewodzi w grach z innymi dziećmi, ma pomysły na zabawę*

Należy jednak pamiętać, że jednocześnie dzieci te mogą być: nadpobudliwe, niedojrzałe emocjonalnie, mogą czuć się w grupie rówieśniczej samotne i mieć problemy z nawiązaniem kontaktów z rówieśnikami. Mogą niegrzecznie zachowywać się w chwilach znudzenia lub sfrustrowania, mogą przejawiać również brak cierpliwości wobec rówieśników wolniej kojarzących fakty.

Podsumowując można stwierdzić iż najbardziej widoczną różnicą charakteryzującą dzieci zdolne od pozostałych jest: łatwość skupiania się przez dłuższy czas nad danym problemem a także pewna skłonność do introwersji, zdolności przywódcze, zdolność do wyteżonej pracy, wytrwałość w uczeniu się, pewność siebie i wysoka samoocena, rozumowanie logiczne, abstrakcyjne, wysoki stopień rozumienia treści i dostrzegania zależności między jej elementami, duża ciekawość, szerokie zainteresowanie, duża zdolność obserwacji, bogaty słownik, uzdolnienia matematyczne, muzyczne, plastyczne, umiejętność wczesnego czytania i pisanie, zdolności analizowania i syntetyzowania, łatwość zapamiętywania i odtwarzania danego materiału, zdolność skojarzeń, dążenie do odkryć a także zdolności literackie, teatralne.

Powinniśmy jednak pamiętać, że nawet bardzo zdolne dziecko jest przede wszystkim dzieckiem i potrzebuje dużo czasu i przestrzeni, aby rozwinąć się jako osoba z talentem. Pamiętajmy także, iż dzieci muszą się doskonalić nie tylko intelektualnie, społecznie, ale i emocjonalnie. Musimy również pozwolić dzieciom zdolnym popełniać błędy by mogły także na nich się uczyć.

3. Rola nauczyciela - wychowawcy

Pierwszym zasadniczym problemem relacji dziecko-nauczyciel wydaje się sposób komunikowania się. Chodzi tu o komunikację w sensie werbalnym, jak i niewerbalnym. Nauczyciel zatem rozumieć powinien nie tylko słowne wypowiedzi dziecka, ale także te nadawane za pomocą gestów, min i spojrzeń.

*W komunikacji werbalnej dziecko-nauczyciel istotną rolę **odgrywają pytania nauczyciela** w tym:*

- *umiejętność stawiania pytań*
- *odpowiednie sformułowanie pytania*
- *dobranie kolejności pytań*
- *rozważanie ich założeń i trafności*

*Rozwijającą rolę mają **pytania twórcze, badawcze**, a więc aktywizujące procesy poznawcze dziecka, odwołujące się do jego doświadczeń, a zmierzające do nowych wiadomości. Nie mogą to być jedynie pytania kontrolne odtwarzające posiadane wiadomości lub wymagające odpowiedzi „tak” czy „nie”.*

Nauczyciela - wychowawcę cechować musi empatia będąca ważnym składnikiem jego osobowości. Nauczyciel empatyczny dostrzega, rozumie i właściwie reaguje na emocje innych. Stara się więc poznać co czują, co myślą i dlaczego coś robią jego dzieci. Wie także kiedy spieszyć z pomocą, a kiedy się od niej powstrzymać.

*Kolejną cechą jest prezentowanie **postawy zachęcającej**, proponującej różnorodne działania. Nauczyciel stwarza sytuacje edukacyjne zaciekawiające dziecko, podtrzymujące jego zapal poznawczy. Nauczyciel musi wychodzić naprzeciw zainteresowaniom dziecka. Nauczyciel powinien być zatem dynamiczny, potrafiący przyjmować i modyfikować pomysły dziecka.*

*W swej pracy z dzieckiem przedszkolnym nauczyciel powinien analizować i wyjaśniać zachowania dziecka, a nie tylko je oceniać i odrzucać. Kolejną cechę nazwać możemy więc niedyrektywną - uznającą poznawczą odmiennność dziecka. Nauczyciel powinien być **otwarty i innowacyjny**. Przez otwartość rozumiemy nie tylko „otwartość na dziecko”, ale i „na samego siebie”. Chodzi tu o doskonalenie własnych cech osobowości, a także o poszerzenie wiedzy zawodowej. Nauczyciel powinien umieć pozwolić dziecku być sobą, traktować go jako autonomiczną jednostkę z przysługującymi jej cechami wieku. Pamiętać tu należy, że właściwością wieku przedszkolnego jest zabawa.*

Dobry nauczyciel to osoba zarażająca dziecko swą ciekawością świata, przekazująca pozytywne wartości, mająca kreatywne pomysły.

Podczas uczenia dzieci zdolnych nauczyciel powinien pamiętać o ważnych zasadach

- *Pozwalamy dziecku brać aktywny udział w zajęciu*
- *Pozwalamy dziecku popełniać błędy i uporać się z ich skutkami*
- *Nagradzamy inicjatywę, dociekliwość oraz zadawanie pytań*
- *Zachęcamy dziecko do odkrywania i wymyślania*
- *Koncentrujemy nauczanie na wrodzonej potrzebie dziecka dokonywania odkryć dotyczących świata, w którym żyje*
- *Nie narzucamy wiedzy dziecku zbyt wcześnie, gdyż straci ono orientację i szybko się znudzi*

Dziecko będzie aktywne, gdy:

- *cel jest dla niego bliski i wyraźny (ma poczucie sensu, tego co robi)*
- *uwzględnia się jego potrzeby i zainteresowania (zadania uznaje za własne)*
- *ma poczucie bezpieczeństwa, prawo do błędu, otrzyma koniecznie wsparcie i informację zwrotną*

- działaniom towarzyszą odczucia i emocje
- bierze udział w planowaniu i podejmowaniu decyzji (coś ode mnie zależy)
- odczuwa satysfakcję (lubi to robić)
- ma poczucie własnej wartości (ja to potrafię)
- dostrzega się jego wkład pracy, a nie tylko efekt (nauczyciel i grupa dostrzegają jego wysiłek i doceniają go)
- kiedy ma możliwość zrealizowania własnych pomysłów

Zauważając u dziecka wczesne przejawy talentu należy rozwijać zdolności intelektualne dziecka, aby zapewnić mu swobodę dorastania. Należy pozwolić mu na jak największą swobodę poruszania się, obserwowania, dotykania itp. Musi ono mieć jak najwięcej możliwości widzenia i odkrywania wszystkiego, co je otacza.

Praca z dzieckiem uzdolnionym w przedszkolu

Rozwijaniu uzdolnień dziecka przedszkolnego sprzyjają:

- Dobra atmosfera rodzinna
- Dobra współpraca domu i przedszkola
- Dobra atmosfera w grupie rówieśniczej
- Ciepły i serdeczny kontakt z wychowawcą
- Okazywanie szacunku i miłości
- Akceptacja dziecka, rozumienie jego potrzeb, wsparcie w chwilach niepowodzeń i wątpliwości
- Dostarczanie dziecku materiałów rozwijających wyobraźnię, wzbogacających język
- Pozostawienie dziecku czasu na myślenie, marzenie, zadumę
- Nadawanie dziecięcym wytworom skończonej formy (oprawianie rysunków, tworzenie tomików wierszy, organizowanie wystaw i prezentacji)
- Akceptacja naturalnej dziecięcej skłonności do odmiennego spojrzenia na rzeczy.
- Chwalenie szczerzej indywidualności
- Zachęcanie do bawienia się słowami, liczbami

Nauczyciel w trakcie bieżącej pracy edukacyjnej:

- *rozpoznaje u dziecka uzdolnienia na podstawie obserwacji*
- *analizuje osiągnięcia i wytwory pracy wychowanka*
- *organizuje i wyposaża kącki zainteresowań*
- *prowadzi pracę indywidualną lub w małych grupach z dzieckiem w zakresie jego uzdolnień*
- *systematycznie współpracuje z rodzicami celem ustalenia kierunku pracy z dzieckiem*
- *po uzgodnieniu z rodzicami zgłasza dziecko do udziału w konkursach i przeglądach*

4. Charakterystyka programu

„TALENT PRZEDSZKOLAKA” to program rozwoju dzieci zdolnych w wieku przedszkolnym. Przeznaczony jest dla nauczycieli napotyających w swojej pracy wychowawczo- dydaktycznej dzieci utalentowane. Jest programem promującym dzieci zdolne, wzbogacającym proces wychowawczy tak, by pomógł im osiągnąć poziom odpowiadający ich możliwością.

Szczególnie ważne jest, aby jak najwcześniej wychwycić dziecko zdolne, po to by stworzyć mu sprzyjające warunki do rozwoju talentu. W tym celu przedstawiłyśmy i omówiłyśmy kilka przykładów różnych talentów i ich obszary oraz zaproponowałyśmy arkusze do rozpoznawania poszczególnych uzdolnień.

Nauczyciele znajdą też wskazówki, jak stymulować rozwój procesów poznawczych tak, by uwolnić potencjał twórczy dziecka. Z programu dowiedzą się, kiedy można zaobserwować wczesne przejawy talentu przedszkolaka, jaką rolę pełnią rodzice dziecka utalentowanego, a jaką nauczyciel - wychowawca.

Zajęcia zacząć należy od tematyki bliskiej dziecku, od tego co znane, do tego co nieznane. Propozycje zajęć i zabaw muszą być ciekawe dla dziecka, pobudzać jego kreatywne myślenie oraz wyobraźnię. Zajęcia wzbogacające mogą być prowadzone już od trzeciego roku życia, odpowiednio realizowane pogłębią wiedzę i zainteresowanie dzieci, wzmocnią ich więź ze światem społecznym oraz nauczą rozpoznawać i nazywać uczucia swoje i innych. Zabawy i gry zaplanowane są dla jednego dziecka lub małej grupki dzieci. Nie ma w nim podziału na grupy wiekowe, ich dobór uzależniony jest od rozwoju intelektualnego i emocjonalnego dziecka. Program zawiera cele, treści, metody i formy pracy, które są zgodne z podstawą programową wychowania przedszkolnego i w spójny sposób uzupełniają ją.

Program realizowany będzie w trakcie zajęć zintegrowanych oraz w ciągu dnia pobytu dziecka w przedszkolu. Na bazie programu nauczyciele grupy opracowują swój plan pracy, który będzie przebiegać w zróżnicowanym (według uzdolnień)

zespole dzieci, gdzie będzie możliwość wielorakich doświadczeń po to, by zapewnić również wszechstronny rozwój emocjonalny, społeczny, i fizyczny.

Realizacja programu przebiega w trzech etapach:

- ***pierwszy dotyczy rozpoznania u dzieci dominujących uzdolnień***
- ***drugi polega na zaplanowanej pracy z dziećmi w zakresie ich uzdolnień, stworzeniu odpowiednich warunków***
- ***trzeci na promowaniu osiągnięć dzieci***

